

Nr 67.

Av herrar **Anderson, Erik**, och **Bengtsson**, *angående utflyttningsbidrag vid sådana laga skiften, som motsvara tidigare hemmansklyvningar, m. m.*

I 1866 års skiftesstadga liksom även i äldre skifteslagstiftning saknades bestämmelser om förfarandet vid laga skifte, när byggnader, som skulle flyttas, gemensamt tillhörde flere ägare, vilka erhöles sin ägolott. Enligt gängse praxis tillämpades emellertid bestämmelserna om utflyttning jämväl å dylika byggnader (se NJA 1925, ref. nr 5 I och II jämte där anmärkta äldre rättsfall). Frågan om bestämmandet av ersättning för utflyttningskostnaderna för envar av ägarna till de gemensamma husen var föremål för bedömande i det rättsfall, som refereras i NJA 1925 under nr 5 I. Ersättningen förklarades skola för envar delägare utgöra en mot hans delaktighet i byggnaderna svarande andel av det belopp, vartill kostnaderna för flyttning till den honom vid skiftet tillagda ägolotten av samtliga därå ej redan befintliga byggnader skolat uppgå.

I jorddelningslagens 14 kap. 4 § har införts bestämmelse om förfarandet, då byggnader eller anläggningar gemensamt tillhöra flera delägare, åt vilka utlagts särskilda ägolotter. Om byggnaderna eller anläggningarna kunna med eller utan mellangift i penningar lämpligen fördelas mellan delägarna eller om det befinnes lämpligt, att delägare, som tilldelats byggnadsplatsen, helt eller delvis inlöser övriga delägars andelar, skola förrättningsmännen söka åvägabrunga överenskommelse mellan delägarna om fördelning eller inlösen. Kunna ej delägarna enas skola förrättningsmännen bestämma i frågan, dock att delägare icke må mot sitt bestridande åläggas lösa flera eller större byggnader och anläggningar än för bruket av hans ägolott tarvas. Äro förhållandena sådana att gemensamma byggnader eller anläggningar ej lämpa sig för fördelning eller inlösen, skola förrättningsmännen hänvisa delägarna att enligt föreskrifterna i lagen om samäganderätt hos domstol begära förordnande, som där avses, i fråga om den gemensamma egendomen.

Enligt Kungl. kungörelse den 22 juni 1928 utgår bidrag till kostnader för utflyttning med 50 % av den kostnad, vartill åtgärdens verkställande vid förrättningen blivit av förrättningsmännen beräknad. Och motsvarande bestämmelse har gällt alltsedan år 1921.

Hemmansklyvningen (numera benämnd laga skifte) har i våra bygder såväl som på många andra ställen i riket och i synnerhet i de nord-

ligaste länen varit och är ännu ett mycket verksamt institut för skapandet av nya, oftast mindre brukningsdelar och därmed nya hem och nya skatteobjekt m. m. Det har av ålder ansetts vara den lämpligaste formen för uppdelning av en hemmansdel emellan t. ex. tvenne bröder att den ene bor kvar å den gamla tomten och tager de gamla husen — även om de äro något för stora i förhållande till den minskade åkerarealen — under det att den andre utflyttar till lämplig plats och där uppför nödiga byggnader m. m. Av det gamla hemmanet har blivit tvenne. Den kvarboende har då alltid varit den utflyttande behjälplig med arbete, material och penningar.

Genom bidrag i detta fall till den beräknade kostnaden för utflyttning av den utflyttandes andel i de befintliga husen har staten — i synnerhet under sista årtiondena — kraftigt stimulerat lusten hos de unga sönerna i lantmannahemmen att bli kvar på fädernetorvan och därmed hålla dem borta från trängseln på andra arbetsområden.

Till vår kännedom har kommit att sådana fall skulle hava förekommit, att vid hemmansklyvningar utflyttningsbidrag i full utsträckning med tillämpning av gällande bestämmelser icke kunnat utgå. Skulle en dylik tillämpning vara riktig, komme följdén därav att bliva att högst få skulle våga låta dela sina hemman genom hemmansklyvning, vilket skulle medföra ett hämmande av en ur jordbrukets och det allmännas synpunkter önskvärd jorddelning. Det måste därför anses såsom ett viktigt intresse att möjligheterna till utflyttningsbidrag vid hemmansklyvningar icke inskränkas utan i vidaste mån tillgodoses.

I sådana fall, att gemensamma byggnader eller anläggningar ej lämpa sig för fördelning eller inlösen, har, såsom ovan anförts, i jorddelningslagen såsom utväg till upplösande av egendomsgemenskapen anvisats förfarande enligt lagen om samäganderätt. Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida en dylik ordning är den lämpligaste. Enligt vårt förmenande äro förrättningsmännen vid skiftesförrättningen de, som bäst känna till förhållandena och som hava lättast att bedöma de olika möjligheter till gemenskapens upplösande, som kunna stå till buds. Då genom jorddelningslagen andra synnerligen krävande och säkerligen än svårlöstare frågor lagts under förrättningsmännens avgörande, synas inga betänkligheter kunna resas mot att jämväl denna fråga läggas under förrättningsmännens avgörande. Över förrättningsmännens beslut i denna fråga liksom alla andra frågor, som röra skiftet, skulle besvär kunna anföras till ägodelningsrätt, och därigenom bleve frågan om upplösande av gemensamhet i byggnader snabbare avgjord än med nu föreskrivna förfarande. Härtill kommer att genom tvångsförsäljning enligt samäganderättslagen ersättning till fulla värdet icke alltid kan påräknas, vilken olägenhet säkerligen skulle minskas, om förrättningsmännen ålades beslutanderätt i frågan.

Under åberopande av vad sålunda anförts tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen behagade besluta att i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla

dels om utredning huruvida nuvarande bestämmelser rörande utflyttningsbidrag vid laga skifte och bidrag därtill äro sådana, att på grund därav utflyttningsbidrag alltid kommer att utgå även vid sådana laga skiften som motsvara tidigare hemmansklyvningar, samt, därest bestämmelserna skulle anses hindra dylika bidrags utbetalande, låta utarbeta förslag till ändrade bestämmelser;

dels ock om utarbetande av förslag till sådan ändring av 14 kap. 4 § andra stycket jorddelningslagen, att däri avsedda förhållanden skola ordnas genom beslut av förrättningsmännen, ävensom till de övriga ändringar i nämnda lag, som kunna bliva en följd härav.

Stockholm den 20 januari 1934.

Erik Anderson.

C. Bengtsson.
